

Hadisler Işığında Suçlulara Yaklaşım¹ *Approach To Criminals In The Light Of Hadiths*

Recep Ertugay

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı.
Erzurum / Türkiye.
PhD, Ataturk University Faculty of Divinity, Department of Hadith.
Erzurum / Turkey.
recep.ertugay@atauni.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7289-0338

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18 Mart / 18 March 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Recep Ertugay, “Hadisler Işığında Suçlulara Yaklaşım”,
Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11 (Yaz) 2020 : 7-29.

* Bu makale Hz. Peygamber’in Sünnetinde Şefkat adlı doktora tezimizden üretilmiştir.

Öz

Suç, insanlık tarihinin Hz. Âdem ve Havva'nın yasak meyveye yaklaşımları ile başlayıp, Habil'in Kabil'i öldürmesi ile süren ve insan var oldukça devam edecek olan bir olgudur.

Suçun etkilediği farklı kesimler bulunmaktadır. Genelde bütün topluma etkileri olmakla birlikte özelde mağdur ve yakınları etkilenmektedir. Suçluyu ve suçlu yakınlarını da unutmamak gerekmektedir. Dolayısıyla konu dengeli bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Bir suçun cezasız kalması mağdur tarafında intikam duygularının tetiklenmesine, adalete güvenin zedelenmesine ve toplumda kargaşaya yol açabilir. Suçlu tarafından bakılınca da suçlular, bilerek ya da bilmeyerek işledikleri hatanın/hataların etkisi ile toplumdan uzaklaşıp yalnızlaşabilir.

Suç işlemek bir nevi insanın istikametinden/doğru yörüngesinden çıkmasıdır. Yörüngesinden çıkmış insanı tekrar yoluna koymak hem o insana, hem de istikametinden sapmasıyla tehlike oluşturduğu diğer varlıklara, zulmüne engel olarak zâlîme ve zulümden etkilenen mazluma şefkat olduğunu ifade edebiliriz.

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in suçlulara karşı muamelesi hadisler bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, sünnet, suç, suçlu, şefkat

Abstract

Crime, Hz. It is a phenomenon that begins with the approach of Adam and Eve to the forbidden fruit and continues with the killing of Abel, and will continue as long as there are people.

There are different segments affected by crime. Although it generally has effects on the whole society, victims and their relatives are affected in particular. It is important not to forget the criminal and his relatives. Therefore, the subject requires a balanced approach.

The impunity of a crime can trigger the feelings of revenge on the victim's side, damage the trust in justice and cause confusion in the society. When looked at by the offender, criminals can move away from the society and become lonely by the effect of the mistakes / mistakes they commit, knowingly or unknowingly.

To commit a crime is a kind of coming out of the direction / correct orbit of a person. Putting the person out of his orbit back on his path, we can say that there is compassion for both that person and other beings that he poses a danger with his deviation from the persecution and the oppressed people.

In this study, Hz. The treatment of the Prophet against criminals will be dealt with in the context of hadiths.

Keywords: Hadith, Sunnah, crime, guilty, compassion,

Giriş

Suç; Allahü Teâlâ'nın, had ya da ta'zir türünden bir ceza koyarak yasakladığı şer'i mahzurlardır.¹ Diğer bir açıdan suç, işleyene cezai müeyyide uygulanması öngörülmüş yasak fiil anlamında hukukî bir terimdir.² Ayet ve

¹ Ebu'l-Hasan Ali b Muhammed b Habîb Mâverî, *el-Ahkâmü's-Sultâniyye*, trc., Ali Şafak, (Ankara: Bedir Yayınevi, 1976), 248.

² Mehmet Boynukalın, "Suç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 453.

hadislerde geçen 'cürüm'³ kelimesi suça karşılık gelmektedir. Suç işlemiş, suçu olan, suçu sabit görülen kimseye suçlu,⁴ yani mücrim⁵ denir

Hz. Peygamber sevap ve günahın ne olduğunu soran Nevvâs b. Sem'ân'a; *"İyilik, ahlâkın güzel olmasıdır, günah ise, kalbini tırmalayıp, insanların bilmesini kerih gördüğün şeydir."*⁶ şeklinde cevap vermiştir. Allah'ın emirlerine aykırı hareketler günah olarak tanımlanır. Bu kapsamda suç, günah mânâsına da gelir.⁷

Suçlu, suçu nedeniyle toplumdan kaçabilir, suçluluk psikolojisiyle yalnızlaşıp çöküntü yaşayabilir.⁸ Bu psikoloji, kişiyi derinden etkileyip çıkmaza sürükleyebilir.⁹ Hataya düşmüş insana yeni bir çıkış kapısı sunmak, kendisi, ailesi ve toplum için bir kazanım olacaktır. Aksi takdirde kayıp olmanın ötesinde yeni problemlere ve yeni acılara sebep olabilecektir.

Bu konuda Hz. Peygamber'in yaklaşımını takip etmek isabetli davranmanın yegâne yolu olmalıdır. Hz. Peygamber'in suçlulara şefkatini başlıklar halinde incelemeye çalışalım.

1. Suçun Oluşmasına Engel Olması

Allah Rasûlü -sallahü aleyhe ve sellem- kendini şöyle nitelendirir *"Benim ve sizin durumunuz, ateş yakıp da ateşine cırcır böcekleri ve pervaneler düşmeye başlayınca, onlara engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için kuşaklarınızdan tutuyorum, siz ise benim elimden kurtulmaya, ateşe girmeye çalışıyorsunuz."*¹⁰ Hz. Peygamber'in çabası, 'emri bi'l-marûf ve nehyi ani'l-münker' vazifesini yaparak insanları suçtan, günahtan dolayısıyla cezadan ve cehennemden uzak kalmalarını sağlamak, dünyada hüsrana uğramaktan ahirette elem verici azaba girmekten korumak içindir. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: *"Bu Kur'ân'a inanmadılar diye üzülerken, onların ardından nerdeyse kendini helâk edeceksin."*¹¹

İnsan kötü ameller yaparak çeşitli hatalara düşebileceği gibi, salih ameller işleyerek, tövbe edip hatasını terk ederek takva derecesine de ulaşabilir. Hz. Muhammed -sallahü aleyhi ve sellem- Kur'ân'ı tebliğ ve tebyin ede-

³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil Buhârî, *el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981). İ'tisâm, 3; Rağîb el-İsfahânî, *Müfredât, Trc., Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2012), 556.

⁴ Ahmet Fidan vd., "Örnekleriyle Türkçe Sözlük" (Ankara: Milli Eğitim Basımevi Yayınları, 1979), 2612.

⁵ Kuran Yolu (Erişim 18. Nisan. 2020), el-Kalem 68/35.

⁶ "البرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ..." Ebu'l-Hüseyn b. el- el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî Müslim, *Sahîhu Müslim* (Lübnan: Dârü'l-Mârifet, 2005), Birr 14, 15; Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî* thk. Beşşâr b. Avvâd, (Beirut: Dârü'l-ğarbi'l-islâmî, 1996), Zühhd, 52.

⁷ Abdullah Yeğin vd., "Osmanlıca Türkçe Büyük Lügat" (İstanbul: Ziya OfsetYayınları, 1993), 308.

⁸ Yatkin, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 149-150.

⁹ Osman Nedim Yektâr, *Hz. Peygamber'in Suça ve Suçluya Bakışı*, (Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 25.

¹⁰ Buhârî, Rikâk, 26; Müslim, Fedâil, 19; Tirmizî, Edeb, 82.

¹¹ el-Kehf 18/6; eş-Şûrâ 26/3.

rek, gerek sözleri gerekse fiilleri ile örnek olmak suretiyle insanları mücrim bir konuma düşmekten alıp mutî bir konuma yükseltmenin çabası içerisinde olmuştur. Ferdî ve içtimâî önlemler ve yönlendirmelerle, bir nevi koruyucu hekimlik yapmış bu şekilde olumsuz girişimleri engellemek, suç işleme zeminlerini kurutmak ve insanların suç eylemlerine karşı dirençlerini geliştirmek istemiştir.

Kim yanlış bir davranışa şahit olursa; eliyle, gücü yetmezse diliyle engel olmaya/bertaraf etmeye çalışmasını istemiş, buna da gücü yetmezse kalben kerih görüp memnuniyetsizlik tavrını benimsemesini tavsiye etmiştir.¹² Bir arzunun suça dönüşmeden engellenmesinin güzel bir örneğini şöyle göstermiştir: Bir genç Rasûlullâh'ın huzuruna girdi ve zina yapmak istediğini belirtti. Orada bulunanlar hayretler içinde genci kınayıp terslerken Rasûlullâh müşfik bir sesle "Yaklaş." dedi. Gence soru cevap şeklinde açıklamalarda bulundu. Böylece genç zina suçunu işlemekten vazgeçti. Hz. Peygamber de gencin göğsü üzerine elini koydu ve "Allahım! Bunun günahlarını bağışla, kalbini temizle ve iffetini muhafaza buyur." diye dua etti. Böylece o genç hataya düşmekten suça bulaşmaktan uzaklaştırılmış oldu.¹³

2. Masumiyet İlkesini Esas Alması

Yapılan uyarılara rağmen bir suç işlenmesi durumunda Hz. Peygamber, ihtiyatı elden bırakmamış emin olmadıkça, kişinin suçunu itiraf ettiği halde dahi hüküm vermekten içtinap etmiş, adeta itiraftan vazgeçse, yanlış anlaşıldığını beyan etse diye beklemiştir. İnsanları suçla damgalayan değil, onların suçtan uzak, saf ve temiz birer insan olduklarını anlamaya çalışan, suçsuz olarak kabul edici bir yaklaşım içinde olmuştur.¹⁴

Mâiz b. Mâlik el-Esemî adlı sahâbînin suçunu itiraf etmesi ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni arındır." demesine rağmen ona, "Yazıklar olsun sana! Git Allah'tan bağışlanma dile ve ona tövbe et!" diyerek geri göndermiş, Mâiz tekrar tekrar itirafını ve arınma talebini dile getirince¹⁵ Rasûlullâh'ın onu içki içip içmediği¹⁶ aklî dengesinin yerinde olup olmadığı¹⁷ hatta kinaye yapıp yapmadığı hususlarında sorguladığı¹⁸ belirtilmiştir. Fakat Mâiz, evli olduğunu söyleyip suçunu dördüncü defa ikrar edince Hz. Peygamber onun aklî melekelerinin yerinde olmamasını arzu ederek hakkında tahkikat yaptırmıştır. Mâiz, itirafında ısrar edip ve arınmak istediğini belirtince ancak o zaman hüküm verilmiştir.¹⁹

¹² Müslim, İmân, 78; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd* (Beyrut: Dâr'u ibnû'l-hazm, 2005), Salât, 239, 242.

¹³ "...اللَّهُمَّ اغْفِرْ ذَنْبَهُ وَطَهِّرْ قَلْبَهُ وَحَصِّنْ فَرْجَهُ فَلَمْ يَكُنْ بَعْدَ ذَلِكَ الْقَتَى يَلْتَقِثُ إِلَى شَيْءٍ..." Ahmed b. Hanbel, *Müsned* thk., Şuayb el-Arnaûdî, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1416), 36/545, 22211.

¹⁴ Yektâr, 123.

¹⁵ Müslim, Hudûd, 22.

¹⁶ "...أشربَ خمرًا..." Müslim, Hudûd, 22.

¹⁷ "...أبيه جنون..." Buhârî, Muhâribîn, 8, 11, 15; Müslim, Hudûd, 16; Tirmîzî, Hudûd, 5.

¹⁸ Buhârî, Muhâribîn, 14; Ebû Dâvûd, Hudûd, 24.

¹⁹ Müslim, Hudûd, 22.

Gâmidiyeli kadın örneğinde de Hz. Peygamber kadını üç defa geri çevirmiş, kadın dördüncü defa tekrar gelip akıllı birisinin kurabileceği cümleler kurarak: 'Mâiz'i geri çevirdiğin gibi beni de geri mi çeviriyorsun?' demiştir. Buna rağmen tekrar geri gönderilmiş ve kendisine, "*Çocuğunu dünyaya getir, emzir, kendi kendine yemek yiyebilsin öyle gel*" denmiştir. Akli bir sorun olmadığı da anlaşılınca ancak o zaman suçlu sayılmıştır.²⁰

Benzer bir olay da şöyle cereyan etmiştir. Allah Rasûlü, bir namaz çıkışı had cezasını gerektirecek bir suç işlediğini belirten, fakat işlediği suçun ne olduğunu anlatmayan sahâbîden Hz. Peygamber bu konuda bir açıklama yapmasını istememiştir. Zaten bu tür muğlâk ifadeler ile yapılan ikrarlarda Hz. Peygamber suçlunun ikrarından rücu etmesini sağlayacak telkinlerde bulunmuştur.²¹

Enes b. Mâlik Hz. Peygamber'in kendisine intikal eden davalarda hep be- raatı tercih eden bir yaklaşım sergilediğini bildirir.²² Davaların kendisine intikal edilmesi ile ilgili şöyle buyurur: "*Ceza gerektiren durumlarda davayı bana getirmeden önce birbirinizi affetmeye çalışın. Aksi takdirde ceza gerektiren bir dava bana geldiğinde hüküm vermem kaçınılmaz olur.*"²³ Hadiste ifade edildiği üzere Hz. Peygamber'in davalar Hz. Peygamber'e ulaşmadan sulh yoluyla çözüme kavuşturulmasını istediği anlaşılmaktadır. Öyle ki Safvân b. Ümeyye hırsızlık suçu işleyen birisini yakalayıp Hz. Peygamber'in huzuruna getirmiş söz konusu kişi, verilecek cezaya karşı şaşkınlığını ifade edince Hz. Peygamber "*Onu bana getireceğine gitmesine izin verseydin ya!*" demiştir.²⁴

Verilen örnekler, Hz. Peygamber'in suç isnad edilmesini ve cezalandırmanın kaçınılmaz hal almasına sebebiyet veren tutumları doğru bulmadığı görülmektedir.

3. Suçun Deşifre Olmasını Tasvip Etmemesi

Hz. Peygamber insanların hallerinin deşifre olmasını istememiştir. Farkına vardığı hataları düzeltirken suçluyu hedef alarak konuşmamış, isim vererek onu rencide etmemiştir. "*Falana ne oluyor ki, şöyle söylüyor veya falancalara ne oluyor böyle böyle söylüyorlar.*"²⁵ diyerek uyarılarını dolaylı olarak yapmıştır. O, "*Kim Müslüman'ın bir ayıbını örterse Allah da dünya ve âhirette onun bir ayıbını örter.*"²⁶ demiştir. Hezzale'ye, yeğeni Mâiz için

²⁰ Müslim, Hudûd, 23.

²¹ Buhârî, Muhâribîn, 14.

²² Ebû Dâvûd, Diyât, 3.

²³ Ebû Abdîrrahman b. Şuayb en-Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), Kat'u's-Sâ- rık, 4.

²⁴ Nesâî, Kat'u's-Sârik, 5.

²⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 9.

²⁶ Buhârî, Mezâlim, 3; Ebû Dâvûd, Edeb, 6.

"Mâiz'i elbisenle örtseydin ya. Bu senin adına daha hayırlı olurdu."²⁷ diyerek suçun ortaya serilmesinden memnun olmadığını ima etmiştir.

Suçun bütün unsurları oluşmadan ceza vermeyi uygun bulmamış,²⁸ hata ile işlenen fiillerde daha hafif cezaları tercih etmiştir.²⁹ İtirafı nedeniyle cezaya çarptırılan bir kişi ceza uygulandığı sırada kaçmaya yeltense onun bu hareketinin ikrardan rücu ettiğine delalet olarak değerlendirilmesi istenmiştir.³⁰ Israrlı itirafları nedeni ile kendisine ceza tatbik edilen Mâiz'in, cezalandırılma esnasında kaçtığı Rasûlullâh'a haber verilince "Mâiz'i keşke bıraksaydınız ya!"³¹ diyerek üzüntüsünü belirtmiş, açlık baskısı³² ve birlerinin zorlaması nedeni ile işlenen eylemleri³³ suç olarak değerlendirmemiştir.³⁴

Hz. Peygamber'in bu uygulamaları nedeni ile İslâm ceza hukukunda suçların teşekkül ve ispatı hususunda konan şartlar, cezanın uygulama alanını daraltmış, suçun meydana gelişinde ve ispatlanmasında kesinliği gölgeleyen her şüphe suçlunun lehine kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, bazı durumlarda suçlunun affı mümkün kılınmış ve genel bir esas olarak, afta hata etmenin cezalandırmada hata etmekten daha hayırlı olduğu kabul edilmiştir.³⁵ Zira Hz. Peygamber böyle yapmış ve bu şekilde yapılmasını arzu ederek şöyle buyurmuştur: "(Ey Hâkimler!) gücünüz yettiği ölçüde Müslümanlara had cezası vermemeye bakın! Hadleri uygulamada bir çıkış kapısı bulursanız, suçluya had cezası uygulamayın. Zira bir hâkimin affetmede hataya düşmesi, ceza vermede hataya düşmesinden daha hayırlıdır."³⁶

İslâm dininde cezalar, 'suç işlense de tatbik edilse' yaklaşımıyla değil, caydırma yani suç işlenmeden önleme amacına matuftur. Hz. Peygamber'in de bu amaçla örtüşmediğinden olsa gerek suçun suçlunun deşifre edilmesini doğru bulmadığı anlaşılmaktadır.

²⁷ Maiz b Malik, Hezzal'in vesayeti altında yetim büyümüşü. Bir câriye ile zina etti. Kendisi evli idi. Hezzal, Mâiz'a Rasûlullah'a gidip durumu haber vermesini belki Rasûlullah'ın buna bir çıkış yolu bulacağını kendisi için Allah'dan af dileyeceğini söyledi. Mâiz da Rasûlullah (s.a.s)'a gelip: "Ya Rasûlullah ben zina ettim. Bana Allah'ın kitabını uygula" dedi. Rasûlullah ona itibar etmedi ama Mâiz dönüp bu sözlerini üç kez daha tekrarladı. Bunun üzerine efendimiz, recmedilmesini emretti ve Mâiz recmedildi. Hezzale de, Maiz'ı kendisine göndereceğine, gizlemesinin daha hayırlı olacağını söyledi. Efendimiz bu sözü ile haddi gerektiren bir suç işleyen kişinin başkaları tarafından bilinmeyen suçunu hakime haber vermemenin daha iyi olacağına işaret etmiştir Ebû Dâvûd, Hudûd, 7.

²⁸ Ebû Dâvûd, Hudûd, 14; İmam Mâlik, *Muvatta*, Hudûd, 24.

²⁹ Buhârî, Diyât, 10.

³⁰ Yektâr, 34.

³¹ Tirmizî, Hudûd, 5.

³² Ebû Abdillâh el-Asbahî el-Himyerî, Malik b. Enes, *Muvatta-i Mâlik* thk., Muhammed Fuad Abdulkaki, (Mısır: Dâru'l-hadîs, 199), Hudûd, 22.

³³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, el-Kazvînî İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, thk., Muhammed b. Sâlih Râcî, (Riyâd: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyeye, ty), Hudûd, 30.

³⁴ el-Fetih 48/17; en-Nûr 24/61.

³⁵ Fahrettin Atar, "AF", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 395.

³⁶ Tirmizî, Hudûd, 2.

4. Suçun Şahsiliği Prensibini Esas Alması

Suçun işlenmemesine yönelik alınan tedbirlere ve ortaya konan gayretlere rağmen bir eylem gerçekleşir, suçlu bir fert oluşursa bu durum da en başta suçun şahsiliği üzerinde durulmuş, suça teşebbüs eden kişinin aile bireylerini zan altında tutacak girişimlere izin verilmeyerek ilk önce failin yakınları koruma altına alınmıştır. Bu noktada, *"Her suçlu, kendi işlediği suçtan sorumludur. Hiç kimsenin işlediği suç babasına, anasına, evladına yüklenemez."*³⁷ buyrulmuştur. Bu açıklama suçlu yakınlarını rahatlatan, aynı zamanda mağdur tarafın öç alma saikiyle suçlu yakınlarına karşı saldırıda bulunmasının önüne geçen bir yaklaşımdır. İslâm'dan önceki ceza sisteminde suçun bireyselliği ilkesine pek riayet edilmez, kabile üyelerinden birine yapılan saldırı bütün kabileye yapılmış sayılır, aynı zamanda suç işleyen kişi ile birlikte kabilesi de suçlu sayılırdı. Bu nedenle kabileler arası devam eden kan davalarının ardı arkası kesilmezdi. Hz. Peygamber bu anlayışı da böylece ortadan kaldırmıştır.³⁸

Gâmidiyeli kadın olayı suçun şahsiliği açısından da dikkat çekmektedir. Kendi ısrarı ve itirafları ile suçu sabit olan kadına cezası hemen tatbik edilmemiştir. Tekrar tekrar cezasını istemek üzere Hz. Peygamber'in huzuruna gelen kadına; *"Çocuğunu dünyaya getir, emzir, kendi kendine yemek yiyebilsin öyle gel"* denmiştir.³⁹ Henüz cenin merhalesinde belki de bu merhalenin en başında olan ve gayri meşru bir yola tevessülün bir sonucu olması da muhtemel olan, masum bir canın korunmasının tedbirleri alınmıştır. Bir cenin için bu tedbirlerin alınması insan olma vasfını kazanmış olanlara ne denli dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmesi açısından üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

5. Cezada Eşitlik ve Adalet İlkesini Esas Alması

Hz. Peygamber'in uygulamalarında suçun şahsiliği prensibi ile aile fertleri emniyete alınmasının ardından failin cezalandırılmasında acele edilmemiş, eşitlikten ve adâletten taviz verilmemiştir. İslam'da ırk, dil, zenginlik, hür olma gibi kavramlar bir üstünlük ifadesi sayılmamıştır. Hz. Peygamber, hâkimlere hitap ederken, davacı ve davalıya karşı eşit muamelede bulunmalarını⁴⁰ ve her iki tarafın delillerini sunmalarına imkân vermelerini istemiş, bu hususun onlara farz olduğunu belirtmiştir.⁴¹

Mahzumoğulları kabilesinin ileri gelenlerinden Fâtıma adındaki bir kadının kayırılması için bazı kimseler, Hz. Peygamber'in çok sevdiği Üsâme b. Zeyd'i aracı olarak ona göndermeye karar vermişlerdir. Üsâme, Hz. Pey-

³⁷ İbn Mâce, Diyât, 26, Menâsik, 76.

³⁸ Ebû, Dâvûd, Diyât, 24, İbn Mâce, Diyât, 5.

³⁹ Müslim, Hudûd, 23.

⁴⁰ Ebû Bekr Abdürrezzak b. el-Hemmâm Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, thk., Habîbü'r-Rahman el-Azâmî, (Beyrut: el mektebetü'l-islâmî, 1403), 8: 300.

⁴¹ Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysâbü'ri, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*, thk. Hamdî ed-Demirdâş Muhammed, (Mekke: el-mektebetü'l-asriyye, 2000), 4: 537.

gamber'e gelerek durumu anlattıktan sonra Allah Rasûlü (s.a.s.) *"Allah'ın takdir ettiği cezalarından bir ceza için aracı mı oluyorsun?"* buyurduktan sonra daha sonra ayağa kalkarak şu konuşmayı yapmıştır: *"Ey insanlar! (Allah) sizden önceki milletleri, içlerinden soylu birisi hırsızlık yaparsa onu bırakmaları, zayıf birisi hırsızlık yaparsa onu cezalandırmaları sebebiyle helâk etmiştir. Allah'a yemin olsun ki Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık etse mutlaka onun da elini keserdim."*⁴²

Hz. Peygamber'in, *"Kızım Fatıma da olsa mutlaka elini keserdim."* beyanı cezada eşitlik ve adaletin yerini bulması konusunda ne denli hassasiyet gösterilmesi gerektiğini etkili bir şekilde ortaya koymaktadır.

6. Mağdurun Hakkını Gözetmesi

Rasûlullâh (s.a.s.) kul hakkını ihlâl eden suçlarda, suçlu ile mağdur arasındaki dengiyi gözetmiş, mağdur olanlarla istişare ile problemi çözüme ulaştırma yolunu tercih ederek mağduriyetleri gidermek istemiştir. Bir peygamber ve devlet başkanı da olsa, mağdur tarafın hissiyatını göz önüne alarak suçluyu affetme yetkisinin mağdurun yakınlarına verilmesi gerektiğini bildirmiştir. O şöyle buyurur: *"Kişi, yakınının öldürülmesi veya yaralanması durumunda üç yoldan birini seçmekte serbesttir..."* *"Ya hukukun eliyle suça denk bir müeyyide yani kısas ister, ya kan bedelini kabul eder yahut karşılıksız affeder. Kim bu üç yoldan birine başvurduktan sonra vazgeçip başka birine dönüş yaparsa, artık o kimseyi içinde ebedî kalacağı cehennem ateşi bekler."*⁴³ *"Müslüman kardeşinin malına veya şeref ve namusuna yönelik günah işleyen kimse altın ve gümüşün bulunmadığı gün gelmeden önce ondan helâllik dilesin. O gün, dünyada kötülük yapan kimsenin sevapları varsa haksızlığı kadar alınıp mağdura verilir, yoksa onun günahından alınıp berikine yüklenir."*⁴⁴ Suçun ağırlığı ile orantılı bir ceza istemek mağdurun hakkı olarak görülmüştür, ancak daha faziletli bir yolun cezadan vazgeçip bağışlamayı tercih etmek olduğu belirtilmiştir.⁴⁵ Adâlet faziletli bir davranıştır fakat ondan da faziletlisi affi tercih etmektir.⁴⁶ Affin tercih edilmesi istenmiş⁴⁷ ve muttakilere has bir davranış olarak övülmüştür.⁴⁸

Rivayete göre Hz. Peygamber ashabıyla otururken adamın birisi, boynunu ipe doladığı Habeşli bir işçi ile huzura geldi. 'bu adam benim kardeşimi öldürdü dedi.' Suçlanan kişi, öldürme olayının kasdi olmadığını ve hatasından pişmanlık duyduğunu, kendine haksız yere hakaret ettiği için bir anlık öfke ile bu işe kalkıştığını belirtti. Hz. Peygamber, adama dönerek onu affetmesini istedi. Bunu üç defa tekrarladı. Adam affa yanaşmayınca diyet

⁴² Buhârî, Enbiyâ, 54; Müslim, Hudûd, 8; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 6.'

⁴³ İbn Mâce, Diyât, 3; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl ed-Dârimî, *Sünenü'd- Dârimî*, thk., Hüseyin Selim Esed, (Riyâd: Dâru'l-Muğnî, 2000), Diyât, 1.

⁴⁴ Buhârî, Rikâk, 48, Mezâlim, 10.

⁴⁵ en-Nahl 16/126.

⁴⁶ eş-Şûrâ 42/43

⁴⁷ en- Nûr 24/22.

⁴⁸ Âl-i İmrân 3/134; el-Bakara 2/237.

almasını önerdi. Bunu da kabul etmeye yanaşmayınca bu defa kısas kaçınılmaz olmuştu. Rasûlullâh (s.a.s.) meselenin anlaşma ve sulh yoluyla sona ermemesinden rahatsızdı. Öfkesine yenilen ve istemeden adam öldüren bir kişinin ölümle cezalandırılmasına gönlü razı değildi. Hz. Peygamber'in memnuniyetsizliğini hisseden davacı daha sonra insafa gelerek ısrarından vazgeçmiş Habeşli ölüm cezasından kurtulmuştu.⁴⁹

Mağdura affin dışında seçenekler sunulmakla birlikte Hz. Peygamber'in gönlü affin tercih edilmesinden yanadır.⁵⁰ O suçlu itiraf edip bağışlanma isteyeniyi⁵¹ affetmeye yakın olmamayı uygun görmeyerek; "*Husumeti sürdürmen günah olarak sana yeter.*"⁵² sözü ile ikaz etmiştir. Ölen kişinin tarafları, katili affederlerse, kendilerinin ve öldürülenin günahlarının Allah tarafından affedileceği müjdesini vererek⁵³ şöyle buyurmuştur: "*Haksızlığa uğradığı zaman suçluyu affeden kişinin, Allah şerefini artırır.*"⁵⁴ "*Her kimin vücudundaki bir uzuv yaralanır da bu suçu affederse Allah bu affi sebebiyle onun bir derecesini yükseltir, bir günahını da siler.*"⁵⁵ Ayette de "*Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.*"⁵⁶ denilerek cezalandırmayı talep etmek bir hak olarak zikredilmiş, fakat sabredip bağıştan yana tutum almak daha hayırlı bir tercih olarak önerilmiştir.

7. Aftan Yana Tercihle Bulunması

Rasûlullâh (s.a.s.) haksızlığa uğrayan kimsenin intikam almaya kalkışmasını doğru bulmamıştır.⁵⁷ Suça muadil bir ceza ya da af yolunu tercih etmeyi önermiştir.⁵⁸ Adâleti istemek hak⁵⁹ olmakla birlikte affetmek takvaya en uygun iş olarak Kur'ân'da zikredilmiştir.⁶⁰ Rasûlullâh da bunu tercih etmiş ve "*Allah affeden kulunun ancak şerefini artırır.*"⁶¹ buyurmuştur.

Aftan yana tercihte bulunmak suçludan öte mağdurun huzuru açısından da önem ifade eder. Pişmanlık duyan, yaptığından dolayı üzülen bir kimseyi bağışlamak, bağışlayan kişide duygusal bir tatmin ve rahatlatma yaratır. Pişmanlık duymayan insana onun bu davranışının doğru olmadığı hissettirildikten sonra mağdur, kendi ruh sağlığı için onu affedebilir. Çünkü bağışlanmayan her şey ruha bir yükür. Aff tercih edildiği zaman o yük alınır ve

⁴⁹ Müslim, Kasâme, 32; Tirmîzî, Diyât, 13; Nesâî, Âdâbü'l-kudât, 26; Müslim, Kasâme, 32; Dârimî, Diyât, 8; Nesâî, Kasâme, 6-7.

⁵⁰ el-Bakara 2/178; el-Mâide 5/45; eş-Şûrâ 42/40; Ebû Dâvûd, Diyât, 3.

⁵¹ İbn Mâce, Edeb, 23.

⁵² Tirmîzî, Birr, 58.

⁵³ Müslim, Kasâme, 10.

⁵⁴ Buhâri, Merdâ, 1.

⁵⁵ Tirmîzî, Diyât, 5.

⁵⁶ en-Nahl 16/126.

⁵⁷ İbn Mâce, Ahkâm, 17.

⁵⁸ Tirmîzî, Diyât, 13.

⁵⁹ Eş-Şûrâ 42/43.

⁶⁰ Âl-i İmrân 3/134; el-Bakara: 2/237.

⁶¹ Müslim, Birr, 69.

bir kenara konular, böylece suçlunun yeni bir yanlış daha yapması önlenmiş olur. Affetmek, suçlunun kendisine değer verildiğini hissetmesine ve kendisini bağışlayanlara karşı minnettarlık ve dostluk duyguları ile karşılık vermesine etki edebilir.⁶²

Allah Rasûlü, ceza vermeden önce affedilmeye⁶³ sebep olacak bir karine aramış, bir ipucu olsun istemiş, şahsına karşı işlenen suçlarda daha çok aftan yana tavır sergileyerek ümmetinin nasıl davranması gerektiğini fiili olarak göstermiştir. Ayrıca bu kadarı ile de yetinmeyip sözlü olarak da affetmeyi öneren tavsiyelerde bulunmuştur.⁶⁴

Hz. Peygamber, Taif ziyaretinde ağır hakaretlere maruz kalıp çok darlandığı bir esnada istemesi halinde, isyan eden topluluğun helâk edileceği kendisine bildirilmiş, o ellerini kaldırıp *“Allah’ım onların soyundan inananların çıkacağına ümit ediyorum.”*⁶⁵ demiş ve herhangi bir belanın gelmesini talep etmemiştir.

Uhud Savaşında düşmanın saldırısı ile dişi kırılmış ve zırhının bir parçası çenesine saplanmış bu ızdırap içinde dahi *“Allah’ım kavmime hidayet et. Çünkü onlar bilmiyorlar.”*⁶⁶ diyerek canına kasteden düşmanlarının başına gelmesinden korktuğu belayı uzaklaştırmak istemişti.

Rivayete göre Rasûlullah (s.a.s.) Zâturrikâ’ seferi dönüşünde bir ağacın altında istirahat ederken, Ğayres b. Haris isimli Müşrik, Hz. Peygamber’in ağacın dalına astığı kılıcını alıp onu öldürmeye kalkışmıştı. Daha sonrada korkusundan elinden düşürdüğü kılıç Hz. Peygamber’in eline geçmiş, fakat Hz. Peygamber onu cezalandırmayıp öylece salıvermiştir.⁶⁷

Hatıb b. Ebû Beltea Hz. Peygamber’in gizli tuttuğu Mekke fethi hazırlıklarını bir kadın aracılığı ile Kureyş’e haber verme girişiminde bulunmuş, Hz. Allah olayı vahiyle Hz. Peygamber’e bildirmişti. Durum ortaya çıkınca Hâtıb, Mekke’deki akrabalarını korumak için böyle bir hataya sürüklendiğini ifade ederek affını istemiş, Hz. Peygamber de onu affetmiştir.⁶⁸

Mekke’nin fethi esnasında harp atmosferinin verdiği coşkunun ve zafeirin etkisi ile *“Bugün en büyük savaş günüdür. Savaşın helâl olacağı gündür.”* nidalarını duyan Rasûlullâh: *“Bugün merhamet günüdür ve bugün Allah’ın Kureyş’i yücelttiği gündür.”*⁶⁹ cümlesi ile söylenecek sözün ne olması gerektiğini belirtmiştir. Ardından az önceki konuşmanın faili Ensâr’ın komutanı

⁶² Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 125.

⁶³ Mustafa Çağırıcı, *“Af” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 1/394.

⁶⁴ Nesâî, Kasâme, 6-7.

⁶⁵ Buhârî, Bed’ü’l-Halk, 7; Müslim, Cihâd, 3.

⁶⁶ Buhârî, Enbiyâ, 54; Müslim, Cihâd, 105.

⁶⁷ Buhârî, Hibe, 28, Meğâzî, 32.

⁶⁸ Buhârî, Meğâzî, 9, Cihâd, 141; Tirmîzî, Menâkıb, 58; Müslim, Fedâilü’s-Sahâbe, 162; Nebi Bozkurt, *“Hâtıb b. Ebû Beltea” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/444.

⁶⁹ Buhari, Meğazi, 48

Sa'd b. Übâde'yi görevden almış, Sa'd'ın çok üzülmesine de gönlü razı olmamış olacak ki yerine oğlu Kays'ı görevlendirmiştir.⁷⁰

İbn Abbâs'ın rivayetine göre Abdurrahman b. Avf ve arkadaşları, gördükleri hakaretler karşısında sabredemeyip "Ya Rasûlallah! Biz müşrik iken izzet içindeydik İslâm'la şeref bulduk fakat müşrikler bizi zillete uğrattılar. Artık izin ver de gerekeni yapalım." diyerek öç almak niyeti ile izin istediklerinde Hz. Peygamber onlara "*Hayır ben af ile emrolundum. Sakın bir çarpışma ve çatışmaya meydan vermeyiniz.*"⁷¹ demiştir.

Hicret yolculuğunda Mekkelilerin koydukları ödüle ulaşmak niyetiyle Rasûlullâh'ı takip eden Sürekâ, Hz. Peygamber'i yakalamak için girişimde bulunmuş her defasında atının ayakları kuma gömülmüştü. Bu durumdan etkilenen Sürekâ Hz. Peygamber'den bir eman mektubu alarak takipten vazgeçmişti. Yıllar sonra Mekke'nin fethi ardından Müslüman olmuş, elindeki eman mektubu ile Rasûlullâh'a gelmişti. Hz. Peygamber, Sürekâ'nın hicret esnasına canına kastetmiş olmasını gündeme bile getirmemiştir.⁷² Aynı şekilde Mekke'nin fethinde Ebû Süfyân'ı da affetmiş, affetmekle de kalmayıp "*Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse güvendedir...*"⁷³ diyerek iltifatta da bulunmuştur." Ebû Süfyân'ın karısı Hind, Uhud günü Rasûlullâh'ın amcası Hz. Hamza'yı özel olarak kiraladığı Vahşi'ye öldürtmüş bununla da yetinmeyip savaş meydanında Hz. Hamza'nın cansız bedenine işkence ederek göğsünü yarıp ciğerlerini çıkararak vücudunu parçalamıştı. Buna rağmen Hz. Peygamber Hind'den intikam alma yoluna gitmemiştir.⁷⁴ Mekke'nin Fethi ardından kendisini yurdundan çıkararak, çeşitli işkenceler eza ve cefalar çektiren Kureys'e "*Ey Kureys' Şimdi benden ne bekliyorsunuz?*" diye sormuş, 'Sen bir kardeş oğlusun.' Rasûlullâh, "*O hâlde tıpkı Yusuf Peygamber gibi ben de 'Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.'*" demiş ve "*Haydi gidin, hepiniz serbestsiniz.*"⁷⁵ bu yurmuştur.

Uhud Savaşında Hz. Peygamber'i üzen olayların belki de en başta geleni, amcası Hamza'nın şehit edilmesi olmuştur. Uhud Savaşında amcası Hamza'ya yapılan vahşeti görünce çok etkilenmiştir. Bunu Ebû Süfyân'ın karısı olan Hind'in kölesi Vahşi yapmıştı. Mekke'nin fethini müteakip Hz. Peygamber'le yüz yüze gelen Vahşi olayı şöyle anlatmıştır: Bana "*Sen Vahşi misin?*" diye sordu ben de 'Evet ey Allah'ın Elçisi' dedim. Hz. Peygamber, "*Hamza'yı sen mi öldürdün?*" dedi, Ben, 'olay sana haber verildiği gibidir

⁷⁰ İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali Muhammed el-Askalânî, el-Metâlibu'l-Aliye bi Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniyye, thk., Ömer İmân Ebûbekr, (Riyad: Dâru'l-Âsime, 2000), 8/9.

⁷¹ Nesâî, Cihâd, 1.

⁷² Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamber'i*, terc. Salih, Tuğ, (İstanbul: İrfan Yayınları, ty), 1/160.

⁷³ "... نَعْمَ مَنْ خَلَّ دَارَ أَبِي سَفْيَانَ فَيُؤَامِنُ..." Ebû Dâvûd, İmâre, 24, 25

⁷⁴ Buhârî, Meğâzi, 24.

⁷⁵ Yûsuf 12/92.

dedim. Devamla vahşi, bundan sonra Hz. Peygamber'in kendisinden sadece kendisine gözükmeme istediğini,⁷⁶ belirtmiştir.

Görüldüğü gibi Vahşi affedilmiş, dahası Vahşi'yi görünce amcamı hatırlar da ona karşı olumsuz bir tavır takınırım kaygısıyla Vahşi'nin mümkünse ortalarda gözükmemesini istemiştir. Nitekim Vahşi, bu buluşmadan sonra Humus'a gidip orada yaşamıştır. O, Vahşi'yi katil, hâin, zâlim, düşman olarak değil de ilâhî lütuftan mahrum kalmış bir kul olarak görmüş ve Müslüman olarak cennete girecek olmasından mutluluk duymuştur.⁷⁷

Bu konuda çok sayıda örnek vermek mümkündür. Ganimetleri bölüştürürken kaba bir davranışla *"Babanın malını mı dağıtıyorsun?"* diyen ve yakasından tutup onu sarsan sahâbî'ye çevredekilerin müdahale etmesine izin vermemiş ganimetten de men etmemiştir. Payını alıp ayrılmasına izin vermiştir.⁷⁸

O hem şahsı hem de davası açısından 'azılı düşman' olarak nitelendirebileceğimiz insanlara bile düşman gözüyle bakmayacak kadar şefkatli davranmıştır. Kendi şahsı için asla öfkelenmemiş ve öç almamıştır. Affediciliği tabiidir. Onun gözünde adeta düşman yoktur. Bu yüzdendir ki kendisine ve davasına karşı zâlimce tavır takınanları kahretmeyi, onları ezmeyi, yok etmeyi düşünmemiştir. Tam aksine onlarla ilgilenmeyi, imdadına yetişmeyi ve yardımına koşmayı görev bilmıştır.⁷⁹

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Rasûlullâh, *"Din kardeşin zâlim de mazlum da olsa ona yardım et."* deyince 'Kardeşim mazlumsa ona yardım edeyim. Ama zâlimse nasıl yardım edeyim?' sorusu sorulmuş, bunun üzerine Allah Râsûlu, *"Onu zulümden alıkoyar, zulmüne engel olursun. Şüphesiz ki bu ona yardım etmektir."*⁸⁰ buyurmuştur. Cahiliye asabiyeti zâlim de olsa destek olmayı gerektirirken Allah Rasûlü (s.a.s.) bu anlayış, *"Zâlime zulmünü önleyerek yardım etme."*⁸¹ formuna dönüştürmüştür.

8. Suçlunun Adil Bir Karşılıkla Cezalandırılması

Suç oluşmasını diye tedbirler alınmış, buna rağmen bir suç gerçekleşmişse beraatla sonuçlansın diye bir karine aranmış, bu yolla bir sonuca varılmayıp suçun bütün unsurları ile gerçekleştiği anlaşıldığında suçun şahsiliği ilkesi ile failin yakınları emniyete alınmış, mağdurla suçlunun uzlaştırılması seçeneğine başvurulmuş bu da sonuç vermeyince failin cezalandırılması yoluna gidilmiştir.

⁷⁶ Buhârî, Megâzi, 24.

⁷⁷ Muhammet Şevki Aydın, "Eğitimde Bir Motivasyon Aracı Olarak Merhamet", *Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi Sempozyumu*, (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 302.

⁷⁸ Nesâî, Kasâme, 22.

⁷⁹ Aydın, "Eğitimde Bir Motivasyon Aracı Olarak Merhamet", 302.

⁸⁰ "انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً..." Buhârî, Mezâlim, 4, İkrâh 6. Tirmîzî, Fiten, 68.

⁸¹ Buhârî, Mezâlim, 5.

Kur'ân ve Sünnetle belirlenmiş olan cezaî müeyyideler, amaç değil, ferdî ve içtimâî huzuru tesis etmek için başvurulacak son çarelerdir. İslâm'a göre insan, şerefli ve haysiyetli bir varlık olduğundan, onun nefsinin ve neslinin ifsat edecek kötülükleri bertaraf etmek, temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını sağlamak ve hem dünya hayatında hem de ahirette onu kurtuluş ve huzura ulaştırmak temel prensipler olarak benimsenmiştir.⁸²

İslâm dini, insan-Allah, insan-insan ve insan-evren ilişkilerinde kişilere haklar ve sorumluluklar tanıdığı ve bunları kurallara bağlamıştır. Bu noktada emirler, nehiyeler ve öğütler içeren bir kitap, bu kitab'ı tatbik ve tavzih etmek üzere de bir peygamber göndermiştir. Bu Kitapta yer alan hususlardan birisi de kuralları ihlal ederek insan hak ve hürriyetlerini çiğneyen, doğal hayata zarar veren ve kul olmanın gereğini ihmal ederek Allah'a saygısızlık eden kimselerin dünyada ve ahirette karşılaşacakları cezalardır.

Toplum düzeninin bozulmadan devam etmesi, kişilerin din, mal, can, akıl ve nesil emniyetinin sağlanması, dahası canlı hayatın ve çevrenin korunması adına haddi tecavüz ederek suçlu konuma düşenlerin cezalandırılması ve bu cezaların belirli ilkeler doğrultusunda hakkaniyete uygun olarak gerçekleştirilmesi zorunludur. Suçların cezasız bırakılması veya orantısız cezaların tatbik edilmesi toplumun fesadına sebep olacaktır.

Ceza tehdidi ve bunun etkin uygulanması caydırıcı bir etkiye sahip olsa da, suç ile elde edilen menfaatin, cezadan çok daha fazla olması durumunda kişinin cezayı göze alması/umursamaması sonucunu doğuracak veya kişinin yakalanmayacağını anladığı durumlarda kolaylıkla ihlal edilebilecektir.⁸³ Bunun için de İslâm caydırıcı nitelik taşıyan cezalar koymuştur.

Hz. Peygamber insanları suçtan beri tutmak, suç işleme zeminlerini, suça götüren sebepleri ortadan kaldırmak için maddî tedbirleri alarak fesadın önüne geçtiği gibi, alınan önlemlere rağmen işlenen suçlara ceza vermemesi halinde oluşacak fesadın da önüne geçmiştir. Bu yüzden toplumsal düzeni kurma ve geliştirme adına, belirli bir zorunluluğun ifadesi olarak cezalar uygulamıştır.⁸⁴

İşlenen suçlara karşı verilen cezalar, bir yandan suçların yaygınlaşmasına engel olarak toplumsal yapıyı ve kamu vicdanını rahatlatırken öbür yandan da suçluyu topluma kazandırmayı ve ıslah etmeyi hedeflemektedir. Bunun için kamu yararı, asayiş, toplum huzurunun temini ve haddi aşanların tedibi için cezalandırmanın kaçınılmaz olduğu söylenmelidir.⁸⁵

⁸² Fuat Karabulut, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", *EKEV Akademi Dergisi* 25/50 (Ocak, 2012), 109.

⁸³ Doğan Karaoğlu, "Çevre Hukukla Değil Ahlâkla Korunur" *Çevre ve Ahlâk Sempozyumu*, (Gaziantep 2014), 155.

⁸⁴ Yektâr, 30.

⁸⁵ Görmez vd., *Hadislerle İslâm*, 5/448.

Bu kaçınılmazlık sosyal zararın önlenmesi/def'i mefâsid ve sosyal yararın sağlanması/celb-i menâfi amacından, temel hak ve hürriyetleri emniyet altına alma zorunluluğundan kaynaklanır. Sosyal yarar kavramı geniş bir kavramdır. Hangi hallerde ceza uygulanacaktır? Her ceza her suçluya aynı çeşitte veya miktarda uygulandığında topluma fayda getirir mi? Fitneye mi sebep olur? Bunların mülâhazalarını iyi yapmak gerekir. Hz. Peygamber bu mülâhazaları gönlünde ve aklında yapmış,⁸⁶ adâletin tesisi toplum düzeninin ikame edilmesi, yeni suçluların ve yeni mağdurların önlenmesini temin için Allah'ın koyduğu sınırları ihlal edip hakları çiğneyen ve hadleri tecavüz eden insanlara ceza vermekten imtina etmemiştir.⁸⁷ Bedir esirlerini karşılıklı karşılıksız bağışladığı halde bağışlamadıkları da olmuştur. Bedir'de eman dileyip verdiği söz nedeni ile affedilen Ebu'l-Azze⁸⁸ aynı suçtu Uhut'ta da tekrar edince bu defa affetmemiştir.⁸⁹ Hiyânet içinde olan Kureyza, Kaynuka ve Beni Nadir Yahudileri de paylarına düşen cezadan kurtulamamışlardır. Masum insanların canına ve malına kasteden daha sonra da dinden dönüp mürted olan Ureyne kabilesine mensup kişiler cezaya çarptırılanlardan olmuştur.⁹⁰ Ceza tatbik etmeye pek istekli olmadığı için tekrar tekrar suçlarını itiraf edenleri tövbeye teşvik etmiş, cezadan imtina etmiştir. Suçlunun ısrarla itirafları ve cezalandırılarak arınma talepleri karşısında ceza kaçınılmaz olmuştur.⁹¹

9. Suçlunun Cezasının Üstüne İlave Ceza Sayılacak Tutumlara Engel Olması

Kaçınılmaz hal alması durumunda cezaya çarptırılan kişilere ikinci bir ceza yerine geçecek müdahalelere Hz. Peygamber anında engel olmuştur. Suçun cezası bellidir.⁹² Cezayı katmerleştirecek davranışlardan sakınmak suçlunun insan olduğunu unutmadan hareket etmek şefkatin gereğidir.

Ebû Hüreyre'nin bildirdiğine göre içki nedeni ile had cezası uygulanmış bir kişiye; 'Allah seni kahretsin, rezil etsin, diyenler olmuştur. Duruma şahit olan Hz. Peygamber, "*Hayır böyle demeyin ona karşı şeytana yardımcı olmayın.*"⁹³ diyerek engel olmuştur.

Ömer b. el-Hattâb'dan rivayet edildiğine göre içki nedeni ile kendisine had uygulanan Abdullah b. Hımar adlı kişi uslanmamış cürmünü tekrarlamış haliyle yeniden had cezasına çarptırılmıştı. Topluluktan birisi: 'Allah'ım

⁸⁶ Yektâr, 30.

⁸⁷ Buhârî, Hudûd, 42.

⁸⁸ Mekke'de şiirleriyle Hz. Peygamber'i hicvediyordu. Bir daha yapmayacağına dair söz vermişti. Allah Rasûlu de onu serbest bırakmıştı. İbn Sa'd, Muhammed b. Menî ez-Zührî, *Kitabü't-Tabakâti'l-Kübrâ*, thk., Alî Muhammed Amr, (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 2/40-41.

⁸⁹ "...أَيْنَ مَا أَعْطَيْتَنِي مِنَ الْعَهْدِ وَالْمِيثَاقِ لَا وَاللَّهِ لَا تَنْسَخُ عَارِضِيكَ بِمَنْعَةٍ تَقُولُ سَجَرْتُ بِمُحَمَّدٍ مَرْثِيًّا. إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُلْدَغُ مِنْ خَجَرٍ..." "*Mümin bir delikten iki kere sokulmaz.*" Beyhâkî, Ebûbekir Ahmed b. el-Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, ve fi Zeylihî el-Cevherü'n-Nakî, (Haydarabad: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye1344), 6/520.

⁹⁰ Buhârî, Vudû', 66.

⁹¹ Müslim, Hudûd, 5.

⁹² Buhârî, Muhâribîn, 22, 23.

⁹³ Buhârî, Hudûd, 4, Ebû Dâvûd, Hudûd, 35.

ona lanet et! Ne de uslanmaz adamsın.’ deyince Rasûlullâh, (s.a.s.) *“Ona lanet etmeyiniz! Allah’a yemin olsun ki onun kesinlikle Allah ve Rasûlünü sevdiğini biliyorum.* demiştir.⁹⁴

Ebû Hüreyre’den gelen başka bir rivayete göre Rasûlullâh şöyle buyurmuştur: *“Bir câriye zina eder ve zina yaptığı da kesinleşirse, sahibi ona had cezası uygulasin. Fakat suçunu başına kakmasın. Sonra ikinci defa zina yaparsa, aynı şekilde ona had uygulasin, ama yine de suçunu yüzüne vurup kötü sözlerle onu kınamasın. Sonra bu câriye üçüncü defa zina ederse, artık efendisi onu kıldan bir ip bedeline bile olsa satsın.”*⁹⁵

Hadislerde açıkça görüldüğü gibi işlenen suçlara naslarda belirtilenlerin dışında ayrıca bir ceza verilmesine, hakaret edilmesine müsaade edilmiştir.⁹⁶ Hz. Peygamber, Gamidiyeli kadına had cezası uygulandıktan sonra bedenine tüküren Halîd b. Velîd’e müdahale edip onu uyarılmış,⁹⁷ recmedilen kişinin cesedine ‘pislik’ yakıştırması yapanlara, *“Onun cesedinin kokusu, Allah katındaki miskten daha değerlidir.”* buyurmuştur.⁹⁸

İmrân b. Husayn’dan rivayet edildiğine göre Cüheyne Kabilesine mensup bir kadın Hz. Peygamber’in huzuruna gelip suçunu itiraf etmiş ve hamile olduğunu belirtmiştir. Çocuk dünyaya gelinceye kadar iyi bakılmak koşuluyla velisinin gözetimine bırakılan kadına daha sonra had cezası uygulanmış ve cenaze namazı da Rasûlullâh (s.a.s.) tarafından kıldırılmıştır. Hz. Ömer, ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Onu hem recmettin hem de cenaze namazını kıldırдың.’ diyerek sanki bir çelişki olduğunu ima edince Rasûlullâh (s.a.s.), *“O, öyle bir tövbe etti ki: O tövbe eğer Medine halkından yetmiş kişiye dağıtılacak olsaydı, onlara yeterli gelirdi. Ya Ömer, canını Allah’a feda etmekten daha üstün bir amel bildin mi?”* demiştir.⁹⁹ Buna benzer başka bir hadisinde de *“Sizden kime had cezası uyguladıysam, bu ceza onun günahı için bir kefalettir.”*¹⁰⁰ buyurarak ceza uyguladığı suçluların günahlarının affedildiğini bildirmiştir.

10. Cezasını Çeken Suçlunun Yeniden Toplum Kazandırılmaya Çalışması

Rasûlullâh (s.a.s.), kendini kontrol edemeyip işlediği hatalarla suçlu duruma düşmüş insanlarla birebir görüşerek, empati ile yaklaşarak, ibadete yönlendirerek, yeniden hayata kazandırmak istemiş, tekrar suça bulaşmalarını, suçluluk psikolojisinden bir an önce kurtulmaları için onlara destek olmuştur. ‘Hırs-kanaat’, ‘korku-ümit’, ‘öfke-merhamet’, ‘sevgi-nefret’, ‘shvet-iffet’, ‘kıskançlık-diğerkâmlık’ kutupları arasında dengeli bir yaklaşım

⁹⁴ Buhârî, Hudûd, 6.

⁹⁵ Buhârî, Itk, 17, Hudûd 35, 36, Büyü’ 66, 110; Müslim, Hudûd, 30; Ebû Dâvûd, Hudûd, 32; Tirmîzî, Hudûd, 8; İbn Mâce, Hudûd, 14.

⁹⁶ Tirmîzî, Hudûd, 13.

⁹⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 7.

⁹⁸ Beyhakî, 7/33458.

⁹⁹ Müslim, Hudûd 24. Ebû Dâvûd, Hudûd, 24; Tirmîzî, Hudûd, 9; Nesâî, Cenâiz, 64.

¹⁰⁰ Buhârî, Hudûd, 9; Müslim, Hudûd, 43.

sağlamayı, itidali yakalamayı, ifrat ve tefritten uzak kalarak vasat bir noktada durup orta yolu benimsemeyi öğreterek duyguları eğitmiştir. Bunun için Allah'a imanı aşılıyarak, kader bilincini yerleştirerek, takva duygusunu geliştirerek, suçluların maneviyatlarını güçlendirmek istemiş ve istikametlerini iyiliklere yönlendirmek için tövbe kapısını göstermiştir.¹⁰¹ Böylece suç işlemiş insanlara yeni bir başlangıç yapma, temiz bir sayfa açma ve yeni bir adım atma seçeneğinin varlığına sürekli işaret etmiş, kendisi de bu doğrultuda duâ ve niyazda bulunmuştur.

İtirafı neticesinde suçunun cezası verilen bir sahâbî ceza tatbikinden sonra Hz. Peygamber'e getirildiğinde ona, *"Allah'tan af dile ve O'na yönel."* tavsiyesinde bulunmuştur. Söz konusu sahâbî, hemen bu sözlerle Allah'a yakarıp af dileyince Hz. Peygamber *"Allahım! Tövbesini kabul et."*¹⁰² diyerek duâ ve niyazda bulunmuş, insanlara hatalarından tövbe ettikleri takdirde bağışlanacaklarının müjdemek için şöyle buyurmuştur: *"Günahattan tövbe eden hiç günahı olmayan kimse gibidir."*¹⁰³ *"Her insan günah işleyebilir, günah işleyenlerin en hayırlısı tövbe edendir."*¹⁰⁴ *Sizden kim bir suç işler ve kendisine ceza uygulanırsa bu onun için keffârettir. Kimin suçunu da Allah örterse onun işi Allah'a kalmıştır; dilerse ona azap eder, dilerse onu affeder."*¹⁰⁵ Bir defasında da *"Bir kimse bir günah işler de ardından güzelce abdest alır sonra kalkıp iki rekât namaz kılar ve Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah onu mutlaka bağışlar."* buyurmuş, sonra da söylediğini teyit maksadıyla şu ayeti okumuştur: *"Ve onlar ki çirkin bir iş yaptıklarında ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen bağışlanma dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!"*¹⁰⁶

Hz. Peygamber'in Tebük'e düzenlediği sefere katılmayanların ileri sürdükleri mazeretler kabul edildiği halde Ka'b b. Mâlik ile iki arkadaşının mazeretleri kabul edilmemiş, sosyal ilişkilerin kesilmesine varan ve elli gün süren bir sürecin ardından müjdeli haber gelmişti. Ka'b, uzun bir tövbe sürecinden sonra affedildiklerini bildiren vahyin¹⁰⁷ ardından Rasûlullâh ile karşılaşmasını şöyle anlatmaktadır. Hz. Peygamber'e selâm verdiğimde yüzü sevinçten parlıyordu. *"Dünyaya geldiğinden beri yaşadığın bu en hayırlı gün kutlu olsun."* diyerek beni tebrik etti.¹⁰⁸ Kendisini zor bir zamanda yalnız bırakmış olmalarına rağmen affedilme durumunu sevinçle karşılaması Hz. Peygamber'in şefkatinin bir göstergesidir. Olayın devamında Ka'b b. Malik malının tamamını İslâm ordusuna bağışlamak istemişse de Hz. Peygamber buna onay vermemiş, kendisinin ve ailesinin perişan kalmasına

¹⁰¹ Yektar, 176-234.

¹⁰² Ebû Dâvûd, Hudûd, 9; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 3.

¹⁰³ " ... التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ... " Tirmîzî, Kıyâmet, 49.

¹⁰⁴ İbn Mâce, Zühd, 30.

¹⁰⁵ Müslim, Hudûd, 43.

¹⁰⁶ Âl-i İmrân: 3/135; Ebû Dâvûd, Vitr, 26.

¹⁰⁷ Tevbe: 9/117-119.

¹⁰⁸ Buhârî, Meğâzî, 79; Müslim, Tevbe, 53.

gönlü razı olmamıştır. Onun malının sadece bir kısmını sadaka olarak kabul emiştir.

Fıtratı gereği insan yaptığı hatanın altında ezilir, pişmanlık duyar ve vicdanen muazzep olur. Bu hâlet-i rûhiye kişiyi hayattan uzaklaştırıp atıl bir hale dönüştürebilir. Bu durumdaki bir kişi yeni suçların faili olmaktan kendini kurtaramayabilir. Böyle kimseler için tövbe kapısı yeni bir başlangıç yapma kapısıdır. Bu kapı sayesinde hem suçlu hem de toplum kazanımlar elde eder. Bu nedenle Hz. Peygamber suça ve günaha bulaşmış kimselerden çeşitli örnekler vererek insanların umutlarını yitirmemelerini temin etmek istemiştir. Bir defasında Allahü Teâlâ'nın mümin kulunun tövbesinden duyduğu sevinci insanların algılayabilmeleri için şöyle demiştir: *"Allah'ın kulunun tövbesine olan sevinci, tek başına tehlikeli bir yolculuğa çıkmış kişinin, suyunu ve azığını taşıyan devesini kaybedip çaresiz kalmasının ardından devesini bulduğundaki sevincinden daha çoktur."*¹⁰⁹

Allah'ın affedici olduğu, iyilere vermeyi sevdiği gibi günahkârları bağışlamayı da sevdiği bilinmelidir. Allah'ın Ğaffar, Rahmân, Rahîm, Latîf, Kerîm, Halîm, Tevâb ve Afüvv gibi birçok ismi buna işaret etmektedir. Allah'ın kullanımı bazen günah işlemekle ibtilâ/imtihân eder, sonra da tövbeyi öğretir.¹¹⁰ Şayet kul Allah'ın emirlerini eksiksiz yerine getirirse ecri Allah'a aittir; yok eğer yoldan saparsa tövbe onu beklemektedir.¹¹¹

Yüce Allah, insanı günah işleme potansiyelinde yaratmış ve ona, nelerin günah olduğunu, günah işlediğinde ne yapması gerektiğini sonsuz merhametinin bir tezahürü olarak öğretmiştir. İnsanın, mutlu olabilmesi için bu öğretileri bilip, hayatını onlara göre düzenlemesi gerekir. Şüphesiz ki bu öğretiler, öz bir şekilde Kur'ân'da, ayrıntılarıyla da hadislerde belirtilmiştir. Günahlardan kurtulma yolları olarak sahih hadislerde belirtilen tövbe, istiğfar ve hasenât denilen her türlü iyi ameller, insanların daha dünyada iken günahlardan kurtulma sebeplerindedir.¹¹²

Hz. Peygamber, en olumsuz durumlar için dahi ümitsizliğe kapılmayı doğru görmemiş iyiliğe ulaştıran kapıların herkes için açık olduğunu belirtmiştir. Allah hakkına taalluk eden suçlarda ümmeti için duâ ve niyazda bulunmuş Allah'tan af dilemiştir. Tövbe istiğfar ederlerse affedilebileceklerini telkin etmiş, hatasının farkına varan ve pişmanlık duyan kimseleri ümitsiz bırakmamış, yüz defa adam öldürme hatasını işleyen bir katil için dahi tövbe kapısının açık olduğunu bildirmiştir.¹¹³

¹⁰⁹ Buhârî, Deavât, 4; Müslim, Tevbe, 1-8.

¹¹⁰ Bekir Topaloğlu, "Tövbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41: 279.

¹¹¹ Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 67.

¹¹² Harun Özçelik, "Hadislerle Göre Günahların Bağışlanma Yolları" *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/34, (Erzurum, 2010), 165.

¹¹³ Buhârî, Tefsîr, 25, Enbiyâ, 54; Müslim, Tevbe, 46, 47; İbn Mâce, Diyât, 2.

11. İnsanın Suç İşleyebilirliği ve Tövbeye İhtiyacı

Hümanizm insanın hatasız, kusursuz, iyi olduğunu hiçbir kötülüğün insana ait olmadığını savunmakta kötücül duyguları yok saymaktadır. Kişinin aklına kötü bir düşünce geldiği zaman kendine yakıştıramadığı için 'bu düşünce bana ait değil' diyerek ruh sağlığını bozmaktadır. Bir bakıma insanı tanrı yerine koymakta onu hatadan müstağni görerek, insanı kutsallaştırıp öz eleştiri yapamaz duruma düşürmektedir.¹¹⁴

Ashâb, Rasûlullâh'ın huzurunda kalben daha huzurlu ve ahirete daha meyilli olurlardı. Ayrılıp eşlerini ve çocuklarını gördüklerinde ise o eski halleri gider, dünyaya yeniden meyletmeye başlarlardı. Bu durum kendilerini rahatsız ediyor, hatta öyle ki yaptıklarını yadırgıyor, zaman zaman helak olacaklarından bile korkuyorlardı. Durumlarını Hz. Peygamber'e arz ettiklerinde Hz. Peygamber bunun gayet doğal olduğunu bildirerek şöyle demişti: ¹¹⁵ "Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah, sizi yok eder ve yerinize günah işleyecek bir kavim/halk/ümme yaratırdı. Onlar (günah işlemelerini müteakip) Allah'tan başışlanma talep ederler. Allah da onları affederdi."¹¹⁶ Kabul edilen hatalar tövbeye, tövbe tevazua sevk eder, tövbeye sevk eden günah, gurura sevk eden ibadete galebe çalabilir. Başka bir ifade ile günahlar ibadetlerin gurura götürmesini engelleyebilecek bir işlev yapabilir.¹¹⁷

Hz. Âdem'in yakarışında da bu hissedilmektedir. Sürekli ibadet eden melekler kendilerini saf olarak gördükleri halde Âdem kendisinin muhtaç olduğunu anlamıştı. Melekler biz seni takdis ederiz, senin hatırına kendimizi temiz tutarız demişlerdi¹¹⁸ Âdem "Rabbimiz biz kendimize zulmettik dedi.¹¹⁹ Allah, sürçmeyi görenin sürçmesinin, Onun katında saflığı görenin saflığından daha hayırlı olduğunu Âdeme gösterdi. Allah Âdem'e önünde secdeye varılan biri olma şerefi verdiği halde hiçbir itaatkâr insan kendi kendine tatmin olmamalı ve hiçbir asi de umudunu yitirmemelidir.¹²⁰ Sınavlarda hiç hata yapmayan öğrencinin sınıf geçme hususunda hocaya karşı tavrı ile hatalar yapmış öğrencinin tavrı farklılık göstermektedir. Hata yapan öğrenci, hocaya karşı daha mahcup ve muhtaç pozisyon sergilemesi ile aczini kabul görüntüsü vererek, öğretmenin şefkatini celp ederken, diğer öğrenci yaptıklarının gururuna kapılarak hocaya hoca gibi davranma tehlikesine düşebilir.

Allah dileseydi insanı günah işlemeyen bir varlık olarak da yaratabilirdi. Fakat bu takdirde meleklerin yanında insan diye bir varlığın ne değeri olurdu ki, oysa suç/günah işleyebilir olmakla birlikte bu eğilimini iyi yönetebilme yetenek ve imkânı insanı melekten üstün kılan incelik olmuştur.

¹¹⁴ Tarhan, *Toplum Psikolojisi*, 69.tev

¹¹⁵ Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 28.

¹¹⁶ Müslim, *Tevbe*, 10.

¹¹⁷ Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 70.

¹¹⁸ el-Bakara, 2/30.

¹¹⁹ el-Ârâf, 7/23.

¹²⁰ Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 85.

Belki de bu durum tövbe sayesinde insanın yaratıcıya yakınlaşmasına imkân sağlamıştır. Affa ihtiyacı olan affetmeyi bilir.¹²¹ Affedilmiş olmakla sevinmenin mutluluğunu yaşayan, affetmek suretiyle sevindirmek ister.

Burada altı çizilen, açıklama getirilen günah, “insanı tövbeyle Allah’a iltica ettirip bağışlanma sağlayan günahdır. Küçük görülüp ısrarla devam ettirilen bir suçsa, insanı ümitsizliğe sevk ediyorsa bu durumda pozitif bir anlamın yüklemesi bir tarafa helâka götürücü negatif yöne tekabül eder.¹²²

İnsanın hatadan müstağni olmadığını,¹²³ insanlığın atası olan Hz. Âdem’in¹²⁴ eşi Havva ile birlikte yasak¹²⁵ meyveyi yeme hatasına düştüğünü¹²⁶ biliyoruz. Hataya düşen bir diğer varlık da iblis’tir. İblis hatasını kabul etmeyerek hatada ısrar ederken,¹²⁷ Hz. Âdem ve Hz. Havva hatalarını kabul edip tövbe etmişlerdir.¹²⁸ Önemli olan hatada ısrar etmeyi istigfar etmektir. Zira insan hata yapabilme potansiyelinde var edilmiştir. Hatadan istigfar Âdemî, hatada ısrar şeytanîdir. Arzu edilen, şeytanî telakki değil Âdemî yöneliştir.

Hata bir diğer ifade ile günah, Allah’a ve onun koyduğu yasalara karşı işlenen suçtur. Tövbe suçluya tanınan bir kolaylık şefkatle yaklaşmaktır. Allah’ın rahmeti geniştir. “*De ki Ey haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.*”¹²⁹ Bu ayet-i Kerime Allah’ın rahmet ve muhabbetinin sonsuzluğunu ifade etmektedir. Her insan bu ilâhî rahmetten istifade edebilir. Ancak buradan, istediğiniz suçu işlemeye devam edin sonucu çıkarılamaz. Çıkarılması gereken sonuç suça bulaşmış hatasını anlamış insanın ümidini kaybetmeyi tövbeye yönelmesini, yeniden hayata dönmesini sağlamaktır. Bir an evvel kötülüklerden vazgeçip Allah’a dönmelerini teşvik etmektir. Tövbe kapısı her an için, nedamet duyup pişman olan herkese sonuna kadar açıktır. Onları bu kapıdan hiç kimse geri döndüremez. Allah ile kul arasında kapalı bir kapı bulunmadığı gibi, bu kapıyı aralayacak bir aracı da yoktur. Günah işleyen bir kimse zulmet içinde kalmaya mahkûm edilmiş, lanetlenmiş, İslâm’ın ışığından uzak bir yaratık değildir. Kim olursa olsun pişman olup tövbe ederse, Yüce Allah’ın huzuruna vasıtasız girebilir.¹³⁰

Evrende her bir varlık bir amaca hizmet etmektedir. Toprağın dışında kalmış bir tohumu tekrar toprağın içine yerleştirerek, yaratılış amacına döndürmek tohuma şefkattir. Tohumun toprakta neşvü nema bulması ile kâinatı tamamlayan bir unsur olarak, kendine ihtiyaç duyulan fonksiyonu

¹²¹ Halil Altuntaş, *Başkaları için ağlayabilmek*, (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 34.

¹²² Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 89.

¹²³ en-Nûr 24/31.

¹²⁴ Âl-i İmrân 3/33.

¹²⁵ el-Bakara. 2/35; el-A’râf 7/20.

¹²⁶ et-Tâhâ 20/115, 121.

¹²⁷ el-Arâf 7/12; el-Hicr: 15/33; es- Sâd 35/76.

¹²⁸ el-Bakara 2/37; el-Arâf 7/23.

¹²⁹ ez-Zümer 39/53.

¹³⁰ Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 98, 99.

icra etmesine imkân tanımak yönüyle de bütün varlığa bir şefkattir. Evrenin bir parçası olması yönüyle diğer varlıklar gibi bir taraftan kâinatın istikametini tabi olan insanın, diğer taraftan potansiyeli; aklı, iradesi, tercih edebilme, tercih ettiğini yapabilme istidatı ve imtihan için var edilmiş olması nedeni ile ilâhî vahiyle yükümlü tutulması da insanın var oluş amacıdır. Hata etmiş insan, yaratılış amacından sapmış insandır. Bu insana şefkat gösterilmekle, tekrar düzlemine dönme ve rotasına girme imkânı sağlanmış olur. Bu dönüş hem kişinin kendine hem de icra ettiği fonksiyonu tarafıyla bütünleri olduğu cemiyete ve kâinata bir şefkattir. Şefkatsizlik suçlu insanın bütünüyle istikametini kaybetmesine, kopup gitmesine, serseri bir mayın gibi nerede, kime patlayacağı bilinmeyen bir tehlike haline gelmesine sebep olabilecektir. Rotasından çıkmış bu insana şefkat gösterilirse belki istikametini bulacak, istikametini bulmuş olmakla birlikte evrenin istikametinde de fesadın değil salahın besleyicisi olacaktır.

Günahkâr kişi bir anlamda suçlu kişidir. Allah'a karşı haddini aşmış kimsedir. Haddi aşma ölçüsüne sınır konulmadan af ve mağfiretle sonuçlanacak tevbe kapsının açılması suçlulara şefkatin tezahürüdür. Bize düşen Allah'ın ahlâkiyle ahlaklanmak Allah'ın affını örnek almak suretiyle aleyhimize suç işleyenlere karşı şefkati elden bırakmamak olmalıdır. İnsanoğlu nefsine zulmedince İslâm onu Allah'ın rahmetinden tard etmiyor. Çünkü o imanını kaybetmemiştir. Ona tövbe kapısını açıyor, mağfiret kapısını gösteriyor. Hata eden ve evde sopadan başka bir şey olmadığını bilen çocuk, hiçbir zaman eve giremeyecek, kaçacak ve kaybolacaktır. Fakat evde özür dilediği takdirde şefkatli bir elin bulunduğunu anlarsa, elbet bir gün eve dönecektir.¹³¹

Sonuç

Suçlular, bilerek ya da bilmeyerek işledikleri hatanın/hataların etkisi ile toplumdaki uzaklaşıp yalnızlaşabilir. Suçluluk psikolojisiyle çöküntü yaşayabilir. Bu duruma engel olmak suça bulaşmış kişiyi, yeniden topluma kazandırmak şefkat ve merhamet sayesinde imkân bulur.

Rasûlullâh, ilk etapta; makul seçenekler sunarak, suça karşı caydırıcı ifadeler kullanarak, inzâr ve ibsâr ederek, kişileri alternatifli düşünmeye sevk ederek, süflî eğilimleri ulvi değerlere yönlendirerek, suçun oluşmasını engellemek suretiyle suçlulara şefkatini göstermiştir.

Hz. Peygamber suçlu ve mağdur arasında dengeyi ihmal etmemiştir. İştişare etmek suretiyle mağdurun hakkını teslim etmek üzere çeşitli seçenekler sunmakla birlikte gönlü aftan yana olmuştur.

Kendine intikal eden davalarda insanların suçsuz çıkmalarını arzu etmiş, kararlarında beraati ve affetmeyi tercih etmiş, cezada yanılmaktansa afa

¹³¹ Yatkin, *Hadisi Anlamada Yöntem*, 103.

yanılmayı tavsiye etmiştir. Kendine karşı işlenen suçlarda hep affedici olmuş, kendine düşmanlık yapmış birçok kimseyi bağışlamıştır.

Rasûlullâh, yayılıp çevreyi rahatsız etmesin, alenileşmesin, bilinip yaygınlaşmasın, failin kendini aymazlığa verip toplum baskısı çizgisini de aşarak olumsuz eylemleri yapmaktan utanmaz hâle gelmesin, aile dost ve akrabaları arasında kınanır hâle düşüp mahcup olmasın, cezaya çarptırılıp suçlu damgası yemesin diye kusurların gizlenmesini istemiş, insanların gizli hâllerinin araştırılmasını men etmiştir. Suçun deşifre olmasını arzu etmemiştir.

Allah Rasûlü alınan tedbirlere rağmen, bir suç vuku bulursa, suçun şahsiliği ilkesini hatırlatıp, suçlu yakınlarını töhmet altında kalmaktan kurtarmış, suçluya da hak ettiği cezanın üstünde ek bir ceza sayılacak sataşmalara engel olmuş, tövbeyi teşvik ederek kişiyi yeniden hayata topluma ve cennete kazandırmak istemiştir.

Rasûlullâh, aldığı tedbirler ve yaptığı yönlendirmelerle suç ve suçlu oluşmasıyla meydana gelecek ifsada engel olduğu gibi, suçlara ceza vermemesi hâlinde oluşacak kokuşmuşluğun da önüne geçmiştir. Bu sebeple, adâletin tesisi toplum düzeninin ikame edilmesi, yeni suçluların ve yeni mağdurların önlenmesini temin için Allah'ın koyduğu sınırları ihlal edip hakları çiğneyen ve hadleri tecavüz eden, masum insanların canına, malına ve iffetine kasteden insanlara, mazluma şefkatin bir gereği olarak, ceza vermekten de içtinap etmemiştir.

Cezanın varlığı, yeni suçluların ortaya çıkmasını engelleyecek olması, suçlunun da içinde yaşadığı bir toplumun düzenini sağlıyor olması açısından doğrudan olmasa da dolaylı olarak suçlular ve caydırıcı olması yönüyle suçları oluşmadan engellediği için suç işleme potansiyeli taşıyanlar için de bir şefkat olarak değerlendirilmelidir.

Kâinatta her bir varlığını hayat seyrini sürdürdüğü yörüngesi bulunmaktadır. İnsan da bir yönüyle kâinatın yürüyüşüne dâhil olmakla birlikte potansiyeli ve imtihan için gönderilmiş olması nedeni ile hayat seyrini devam ettireceği yörüngesi/sıratı mustakim tercihine bırakılmıştır. Suç işlemek bir nevi istikametinden/yörüngesinden çıkmaktır. Yörüngesinden çıkmış insanı şefkatli bir el ile tutarak tekrar yörüngesine dâhil etmek hem o insana hem de yörüngesiz hareketi ile tehlike oluşturduğu diğer varlıklara, zulmüne engel olarak zâlime ve zulümden etkilenecek mazluma şefkattir.

Kaynakça

Abdürrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzak b. el-Hemmâm es-San'âni. *el-Musannef*. Thk., Habîbü'r-Rahman el-Azâmi. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1403.

Altuntaş, Halil. *Başkaları için açlayabilmek*, Ankara: TDV Yayınları, 2013.

- Atar, Fahrettin. “Af”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1: 395-96. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Aydın, Muhammet Şevki. “Eğitimde Bir Motivasyon Aracı Olarak Merhamet”. *Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi Sempozyumu*. Ankara: DİB Yayınları. 2011, 298-310.
- Bağlan, Feyza, ve Sayar, Kemal. *Koruyucu Psikoloji Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Boynukalın, Mehmet. “Suç”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 38: 453-457. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Bozkurt, Nebi Bozkurt. “Hâtıb B. Ebû Beltea” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Çağırıcı, Mustafa. “Af” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl. *Sünenü'd-Dârimî*. Thk., Hüseyin Selim Esed, Riyâd: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. Beyrut: Dâr'u İbnü'l-Hazm, 2005.
- Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, Sünenü't-Tirmizî, Thk., Beşşâr b. Avvâd., *Sünenü't-Tirmizî*. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996.
- Ebu'l-Hasan Ali b Muhammed b Habîb Mâverdî. *el-Ahkâmu's-Sultâniyye*, Trc., Ali Şafak, (Ankara: Bedir Yayınevi, 1976), 248.
- Fidan, Ahmet vd. “Örnekleriyle Türkçe Sözlük” (Ankara: Milli Eğitim Basımevi Yayınları, 1979), 2612.
- Görmez, Mehmet vd. *Hadislerle İslâm, Hadislerin Hadislerle Yorumu*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2014.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. Terc. Salih, Tuğ. İstanbul: İrfan Yayınları tsz.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl, Ahmed b. Ali Muhammed el-Askalânî. *el-Metâlibu'l-Aliye bi Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniyye*.Thk., Ömer İmân Ebûbeker, Riyad: Dâru'l-Âsime, 2000.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. Thk. Muhammed b. Sâlih Râcî. Riyâd: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyye, tsz.
- İsfahânî, Rağîb el-. *Müfredât, Trc., Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu*. İstanbul: Çıra Yayınları, 2012.
- Karaoğlan, Doğan . “Çevre Hukukla Değil Ahlâkla Korunur” *Çevre ve Ahlâk Sempozyumu* Gaziantep, 2014, 153-264,

- İbn Sa'd, Muhammed b. Menî ez-Zührî, *Kitabü't-Tabakâti'l-Kübrâ*, thk., Alî Muhammed Amr, (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001), 2: 40-41.
- Karabulut, Fuat. "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi". *EKEV Akademi Dergisi* 25/50 (Ocak 2012): 89-113.
- Kuran Yolu. Erişim 18. Nisan. 2020. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir>
- Malik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahî el-Himyerî. *Muvatta-i Mâlik*. Mısır: Dâru'l-Hadîs, 199.
- Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b Muhammed b Habîb. *el-Ahkâmu's-Sultâniyye* Trc., Ali Şafak. Ankara: Bedir Yayınevi, 1976.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el- el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî. *Sahîhu Müslim*. Lübnan: Dâru'l-Mârife, 2005.
- Nesâî, Ebû Abdırrahman b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Neysâbü'rî, Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. Thk. Hamdî ed-Demirdâş Muhammed. Mekke: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.
- Özçelik, Harun. "Hadislere Göre Günahların Bağışlanma Yolları" *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/34 Erzurum, 2010, 40-66.
- Tarhan, Nevzat. *Duyguların Psikolojisi*, Timaş Yay. İstanbul 2013.
- Topaloğlu, Bekir. "Tövbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2012
- Şevkânî, el-İmâm Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Neylü'l-Evtâr Şerh-i Münteka'l-Ehbâr Min Ehâdis-i Seyyidi'l-Ehyâr*. Thk. Asamu'd-Dîn es-Sbâbdî, Kahire: Dâru'l-Hadis, 1993.
- Yatkın, Nihat. *Hadisi Anlamada Yöntem - Örnek Bir Uygulama*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2013.
- Yeğin, Abdullah, vd. "Osmanlıca Türkçe Büyük Lügat". İstanbul: Ziya Ofset Yayınları, 1993.
- Yektâr, Osman Nedim. "Hz. Peygamber'in Suça ve Suçluya Bakışı". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. 2014.